

NOV ŠKANDAL SE PRIPRAVLJA V WASHINGTONU

ZADISALO BO V DEPART-MENTU ZA TUJEZEMSKO LASTNINO.

Izrečene bodo obtožbe.

Swampscott, Mass.—V Petek je justični tajnik Sargent obiskal White Court in takoj so se raznesle govorice, da bo zvezni razporedi predložena zahteva, da obtožijo gotove osebe iz departmента za varovanje tujezemske lastnine.

Justični tajnik ni podal nobene izjave. Tako kroži govorica. Kljub temu se je pa največ razporedilo o preiskavi, ki je bila uvedena v departmentu za varovanje tujezemske lastnine.

Govorica dalje pravi, odkar je Coolidge postal predsednik, se je odločil, da prinese jasnost v departmēt za varovanje tujezemske lastnine, ki je že skozi več let za tarčo kritičarjem.

Ta teden pa pride glavni poštár Harry S. New, da se s predsednikom Coolidge razgovarja o poštēnem položaju.

Velika armada brezposelnih poplavlja Nemčijo

600,000 delavcev je brez dela in tisoče drugih je uposlenih le par dni v tednu.

Berlin, 10. avg. — Armada brezposelnih delavcev v Nemčiji naglo narašča. Blizu 600,000 delavcev je brez dela in zaslužka, dočim je drugih 600,000 uposlenih le po dva ali tri dni v tednu. 40,000 delavcev v tekstilnih tovarnah v Munchen-Gladbachu je bilo te dni obveščenih, da morajo 25. avgusta prenehati z delom, ako ne pristanejo na drastično znižanje plače. Stalno naraščanje brezposelnosti v Porurju in drugih industrijskih središčih vrže vsak teden okrog 50,000 delavcev na cesto.

Vlada ne daje delavcem najmanjšega upanja na boljše čase. Uradniki sami pravijo, da 1. oktobra doseže število brezposelnih milijon glav.

Kapitalistični viri pojasnjujejo, da kriza izvira prvič iz dejstva, ker lastniki industrij nočejo iti na predvojno bazo, drugič je pa krivda visoka cena denarja, vsled katere ne morejo tovarnarji delati dobička z izposojenim kapitalom.

Delavski listi pa pravijo, da je kriza delo kapitalistov, ki hočejo z začasno suspenzijo produkcije prisiliti delavce na splošno znižanje mezd in podaljšanje delavnika, da tako nalože vso butaro Dawesove vojne odškodnine delavskemu razredu na pleca.

KRAVJA PASTIRJA NISTA IGRALA ZA FILM.

Njuna igra je bila resna.

Hollywood, Cal. — Kravja pastirja James Anton, star 42 let in poznan pod imenom "Yakima Gaskin", in Thomas Bay, ki navadno izvajata prepire med kravji pastirji za filme, sta nastopila v resnih vlogah. Nastal je prepir. Grde besede so letele semintja, počilo je in James Anton se je zgrudil smrtno zadet na tla. Aretirali so Thomas Bayja. Osumljen je umora.

Kitajci v angleškem poslanstvu zastavkali.

Peking, 10. avg. — Kitajski uslužbenci v tukajšnjem angleškem poslanstvu in elektrarni delavci so zastrajkali danes zjutraj. Okrog 200 delavcev je v stavki. Angleški poslanik je aletal na kitajski zunanji urad, da posreduje, da se uslužbenci vrnejo na delo. Kitajski dijaki velijo stavko.

Pregled dnevnih dogodkov

Amerika.

Položaj na antracitnem polju je neizpremenjen.

Bryan je zapustil \$860,000 premoženja.

Sodnik, ki je vodil Scopesov proces, se je prišel jokati v Chicago.

V Washingtonu se kuha nov škandal.

Green pripoveduje zamorecem, da je bližajoči se zamorski kongres delo Moskve.

Chicago je pravi Eldorado za bandite.

Parna lokomotiva se kmalu umakne električni.

Po svetu.

Francija priznava, da je revolta v Siriji resna.

Armada brezposelnih delavcev silno narašča v Nemčiji.

Kitajci bojkotirali angleške misijonarje.

Nov rekord francoskega letalca.

Bryan zapustil \$860,000 premoženja

Fundamentalistična vera, demokratska politika in zemljiška trgovina je bila dobičkanosna.

Miami, Fla. — William Jennings Bryan je zapustil premoženje v premočninah in nepremičninah, ki se ceni na \$860,000.

To je razvidno iz njegove oporoke, ki je bila predložena tukajšnjemu zapuščinskemu sodišču zadnjo soboto. Tretjino premoženja je zapustil ženi, četrtino trem otrokom, ostanek pa raznim verskim zavodom in ustanovam. Svoj dom v Nebraski, ki se ceni na \$50,000, je določil za "akademijo verse in materialne izobrazbe dečkov".

Bryan je naredil oporoko 5. julija 1925, torej pet dni pred otvoritvijo daytonskega procesa, ob zaključku katerega je umrl za srčno kapjo. Oporoka je spisana v verskem duhu. Takoj v začetku testamenta pravi, da mu je Bog podaril premoženje, katerega zdaj zapušča drugim.

Na drugem mestu pravi, da je vera več kot politika in več kot materialna vzgoja.

MINNESOTSKI DELAVSKI LIST BERE LEVITE BANKIRSKIM POBOJNIKOM.

St. Paul, Minn. — Minesotski bankirji, ki posnemajo čikaške bankirje, nameravajo organizirati 10,000 privatnih pobojnikov. S tem si laste policijske funkcije in zaradi tega žanjejo kritiko organiziranega delavstva.

"Minnesota Union Advocate" pravi o tem početju: "Minesotski posojevalci denarja so pričeli s 4,000 popolnoma oboroženimi in izurjenimi možmi pod poveljenštvom višjega, ki je pokoren pozivu bančne bratovščine..."

"Namiguje se," nadaljuje delavski list, "da se bo ta policija uporabila za kaj drugega kot za lov na bančne bandite. Z drugimi besedami pomeni, da ne postoji prav noben vzrok, zakaj bi se ti najemniki ne porabili v taki krizi, kot je stavka."

"Mi smo prepričani, da je to najbolj nezakonita in nesramna stvar, ki je bila kdaj v Ameriki podvzeta v imenu za obrambo zakona. Organizacija take obsebnosti kot jo nameravajo izvesti bankirji je jasna nevarnost za demokratično vladno. Če se kaj takega trpi, je to izpoved, da je ponesrečena zakonita vlada."

KLINIKA ZA DELAVCE.

New York, N. Y. — Delavci, poškodovani na delu v manhattanškem industrijskem distriktu, bodo prejeli zdravniško pomoč na industrijski kliniki, ki je bila ustanovljena v bolnišnici na Beckmanovi ulici.

GREEN PRIČEL Z BOJEM PROTI KOMUNISTOM

ZA PRETVEZO MU SLUŽI AMERIŠKI ZAMORSKI DELAVSKI KONGRES.

On trdi, da sklicujejo kongres komunisti.

Washington, D. C. (F. P.) — William Green, predsednik ameriške delavske federacije primerja komunizem z bombažnim žužkom na bombažnih poljih in pravi: "Oba sta uvožena in oba enako škodljiva." S temi besedami je Green pričel boj proti komunistom v Ameriki, ko svari strokovno organizirane zamorske delavce, da se naj nikar ne udeležijo ameriškega zamorskega delavskega kongresa, ki je sklican za dne 25. oktobra t. l. v Chicago, Ill. On izjavlja, da je ta kongres sklicala ameriška delavska stranka in da "njegovi sklicatelji vzdržujejo precej sorodnih organizacij, ki delajo pod direktivo iz Moskve."

Green obtožuje zamorski delavski kongres dveh reči. Prvič pravi, da ima komunistično ozadje, drugič, da ima namen izzvati plemensko sovraštvo.

"Zadnji dni," pravi Green, "sem prejel precejšnje število pisem in brzojavk, ki me vprašujejo, če Ameriška delavska federacija odobrava ta kongres. Ameriška delavska federacija ne odobrava takega kongresa in ga tudi ne bo odobrila. Obdrževal se ne bo v korist zamorcev, ampak temu plemenu bo vcepil najbolj slabo doktrino — plemensko sovraštvo."

"Porablja se lepo doneče fraze za podžiganje zamorcev. Ena teh se glasi: 'Zamorci se niso rodili s sedlom na njih hrbtih, pa tudi belopoltniki ne z ostrogami na nogah.' Zamorecem se pripoveduje, da so temna plemena po vsem svetu v vsajih proti belopoltnikom in da oni ne potrebujejo ničesar drugega, kot ustanoviti Ameriški delavski kongres in proti 'njim bodo prenehale vse družabne, politične in gospodarske krivice'..." Poleg razlagajo ustanovitelj, da bodo vse njih pritožbe odpravljene, če se strmoglavijo vlada Združenih držav in se ustanovi sovjetska republika, z drugimi besedami diktatura proletarijata. Podžigalo se bo k plemenskemu sovraštvu, da se doseže ta cilj," pravi Green.

Dalje pravi Green, da je bilo speljanih več zamorskih unij, da pošljejo delegate, ker mislijo, da bo kongres sestavljen iz strokovno organiziranih delavcev. V resnici je pa bil kongres sklican od ljudi, ki niso člani delavskih strokovnih organizacij. Nato dostavlja Green tole izjavo: "Gibanje organiziranega delavstva izključuje tako hitro komunista, kot jih izsledijo." Ta njegova izjava se specijelno nanaša na akcijo eksekutiv organizacij United Mine Workers, International Assn. of Machinists, Ladies Garment Workers in drugih velikih organizacij.

Green povdarja, dasiravno ni več ko par sto komunistov več v deželi, kljub temu delajo tak vihar, kakor da jih je par milijonov. Končno svari zamorce, ki so strokovno organizirani, naj se nikar ne dajo zvabiti na led.

Izjava Greena prihaja vprav po prvi seji eksekutivnega sveta Ameriške delavske federacije in je tako sestavljena kot njegovo osebno mnenje glede taktike proti komunistom na polju ameriškega delavstva. Ako je preje poveljeval svoj spor z njimi, tedaj tega ni zdaj storil Zborovanje v Atlantic Cityju bo tvorilo nov pomnik o obnovljenih sporih med konservativnimi in radikalnimi silami, ampak javno pa izjavlja, da spor postoji le s komunisti, katerih je samo par sto.

Kitajci bojkotirali angleške misijonarje

Škof je moral bežati; misijonske šole in bolnišnice so zaprte.

Peking, 10. avg. — Angleško poslanstvo je prejelo informacije o gibanju splošnega bojkota proti angleškim misijonarjem in njihovim šolam ter drugim zavodom v kitajskih provincinah. Dijaki v provinci Honan so prisilili angleške misijonske šole in bolnišnice, da so zaprle vrata.

Kanadski episkopalni škof White je moral bežati iz Kaifenga. Protimisijonsko gibanje se je pojavilo tudi v provincinah Hunan, Cekiang in Kiangsu.

Sangaj, 10. avg. — Japonski konzul poroča, da bo štrajk 50,000 kitajskih delavcev v japonskih tekstilnih tovarnah končan morda že ta teden. Porajanje so v teku.

Chicago je postalo Eldorado za bandite

En sam bandit oplenil gledališče. — Odnesele je več kot dvanajst tisoč dolarjev. — Na to je izginil na ulico.

Chicago, Ill. — Medtem ko veliki dnevniki kažejo na sosedne dežele, kako se v njih širi brezpostavnost, pa veliko mesto postaja pravi Eldorado za bandite. V gledališču State-Lake je sedel okrog dva tisoč pet sto oseb, ko je vstopil fino oblečen bandit s svilnimi rokavicami na rokah in ukazal ravnatelju, blagajničarju in drugim zbranim pri štetju denarja, naj dvignejo roke kviško. Ravnatelj William A. Singer je mislil, da je šala in je spregovoril par besed. Bandit ga je pa hitro zavrnil s resnimi in grozilnimi besedami in ravnatelj je spoznal, da je najbolje, da uboga bandita, če hoče ohraniti svoje življenje.

Bandit je zaprl vse štiri osebe v zadnjo sobo, nato je bandit rekel onemu, ki je štel denar, da mu ga izroči. Pripomnil je, da srebra ne mara, ker je pretežko. Pobrál je bankovce in se umaknil proti durim, kjer jih je posvaril, da naj mirno ostanejo v sobi za deset minut, ako nočejo, da bodo njih telesa preluknjana od krogel. Nato je bandit izginil.

Po izvršenem ropu so alarmirali ves policijski aparat. Toda bandita ni bilo nikjer. Vratarji pri vratih so izjavili, da niso videli nikogar izstopiti. In tako je nastala misel, da se je bandit po izvršenem ropu pomekal med gledalce, kajti gledališče je bilo nabito polno.

SVILNI DELAVCI NE BODO STAVKALI.

Paterson, N. J. — Tkalci, ki tkajo svilnato trakove, so popustili od svoje zahteve. Zahtevali so \$36 na teden minimalne mezd. S to umaknitvijo so povzročili, da ne bo stavke. Podjetniki se bodo glede mezd pogodili z vsakim delavcem individualno. Druge zahteve so podjetniki priznali. Nekaj tkalcev pa vprašuje, zakaj so organizirani, ako se bodo podjetniki z vsakim tkalcem posebej pogajali glede mezd.

Moskovčanke hodijo brez nogavic.

Moskva, 10. avg. — Najnovejša ženska moda v Moskvi so gole noge in sandale namesto čevljev. Nogavice so postale luksusa, katerega je popolnoma zavrgla mlajša ženska generacija, ki je zrastle v atmosferi revolucije. Na ulicah sploh ni videti ženske v nogavicah.

Potres na Turškem.

Pariz, 10. av. — Havasova agentura javlja iz Smirne, da je bil v ondnotnem vijaletu hud potres zadnjo soboto, ki je popolnoma razdelal eno vas in naredil veliko škodo v drugih vaseh. Nekaj ljudi je izgubilo življenje.

URA PARNIH LOKOMOTIV JE ŠTETA

Ford zgradil novo električno lokomotivo. — Dolga je 117 čevljev. — Vlekla bo vlak, ki bo miljo in pol dolg.

Detroit, Mich. — Čas prihaja, ko bo parna lokomotiva v Ameriki pozabljena reč in bo zanjo prostor le še v muzejih. Ford Motor kompanija je zgradila električno lokomotivo, o kateri se lahko reče, da je najdaljša lokomotiva na svetu. Njena vlačilna sila je tako velika, da lahko vleče vlak, ki je dolg miljo in pol. Lokomotiva sama je pa dolga 117 čevljev.

Henry Ford je prepričan, da nova električna lokomotiva naznanja smrt parni lokomotivi.

Novo lokomotivo so montirali in je že zunaj delavnice, pripravljena, da napravi preizkušnjo, ki bo izvršena še preden mine ta mesec.

Lokomotiva je zelo težko konstrukcije in tehta 372 ton. Razvila bo pet tisoč konjskih sil.

Sodnik Raulston prišel jokati se v Chicago

Prišel je sem na Bryanovo spominsko svečanost in v govoru je napadel Darrowa.

Chicago, — John T. Raulston, sodnik iz Daytona, Tenn., ki je predsedoval znani opitji obravnave proti prof. Scopesu, je bil v nedeljo gost čikaških fundamentalistov in govornik v North Shore Congregational cerkvi, kjer so se vršili spominski obredi za W. J. Bryanom. Sodnik je bil namenoma povabljen, da naredi reklamo za fundamentaliste v Chicago.

Raulston je v svojem govoru pel alavo Bryanu, obenem pa je tolkel po Clarence Darrowu, katerega je imenoval "agnostičnega odvetnika", in po evoluciji. Ko je prvič omenil Darrowa, je vprašal, če je "gentleman agnostik" navzoč v cerkvi. Odgovor je bil molk. Darrow se nahaja te dni daleč proč od Chicago.

Tennesseejski sodnik, ki je pokazal že prej, da je bolj priklonjen kakor jurist, je dejal med drugim, da on ne veruje v evolucijo — zato, ker Bryan ni verjel. On veruje vse tisto, kar je Bryan veroval, čisto vse. Slehera beseda in slehera pika v bližini je njema sveta resnica. In ko je pripovedoval kako je prvi srečal "velikega" Bryana med procesom v Daytonu in prvič slišal njegovo kristjansko besedo, je začel ihteti. To je bilo preveč za fundamentaliste, ki so natlačili prostor in pobožno priklonili vsaki sodnikovi besedi. Tudi oni so začeli jokati. Nekaj hipov so vsi stiskali žepne robce.

Da li so čikaški fundamentalisti kaj pridobili s sodnikom Raulstonom, niso še poročali.

DELAVSKA BANKA ODPRTA V SEATTLU.

Seattle, Wash. — The Brotherhood Bank & Trust kompanija je odprla svoja vrata s prvim avgustom. Tri četrtine delavskih strokovnih društev v Seattlu je odglasovalo, da se ustanovi delavska banka pod tem imenom. V banki so naložili takoj prvi dan denar okraja, mesta in države. Vloga je znašala \$350,000. Banka izplačuje po štiri od sto obresti in razdeli ves dobiček med vlagatelje, ki znaša več ko deset odstotkov.

Privatni interesi ne vidijo radi delavskih bank, kajti v njih vidijo gospodarske postojanke za gospodarsko samosvojo delavstva. Neprijetni časi za privatne finančne interese pa pridejo prav zanesljivo, ko bodo delavci vlagali svoj denar izključno v delavske banke.

Revolta v Siriji velik udarec za Francijo

Sirija je malone prazna, ko so bile vojaške čete poslone na maroško fronto. Vlada priznava izgube in težave.

Pariz, 10. avg. — Francoska vlada je končno priznala, da je revolta Druzov v Siriji, ki je izbruhnila pred dvema tednoma, resna stvar. Ko so prišla prva poročila o vstaji, so vladni listi brez malega ignorirali dogodek, kakor da je brez pomena. Zdaj priznavajo, da vstaja ni lokalna, pač pa je nevarnost, da se razširi na vso Sirijo.

Danes poročajo, da je vojni minister moral vzeti nekatere čete z maroške fronte in jih poslati v Sirijo. Poslal je dva bataljona francoske tuje legije in gotovo številno tankovnih, letalskih, nehotnih ter strojničnih enot.

Uradno poročilo se glasi, da ima Francija ne več ko 5000 vojakov v Siriji. Lani je bilo tamkaj 20,000 mož, toda danes so v Maroku. Pariški listi javljajo, da so rebelni Druzi pobili 106 Francozov, ko so zajeli četo generala Michauda in jo poglani v beg. Francozi so izgubili 10 letal in vse topove, strojnice, kamele in drugi material. Vsa pokrajina Druzov je v rokah rebelov, le stolp v Suediji, glavnem mestu Druzijske, se še brani; francoska posadka v tem stolpu šteje okrog 200 mož.

Casopisje ostro kritizira generala Sarraila, vrhovnega poveljnika francoske armade v Siriji, ker je s svojo ostro militaristično upravo provociral Druze.

Z maroške fronte poročajo o nadaljnjih francoskih uspehih. V bitki z Rifijanci v središču fronte, kjer so se združile tri francoske kolone, je bilo včeraj 60 vstavek ubitih in devet ujetih. Ameriški avijatiški prostovoljci, ki bodo pomagali Francozom, so dospeli na bojišče.

STRAŠEN UČINEK JERUŠA.

Oče ustrelil sina.

Chicago, Ill. — Odkar imamo prohibicijo, je Jeruš povzročil že precej zločinov. 23-letni Ralph Drummond, ki se je komaj pred tremi tedni oženil, je prišel v soboto na dom svojega očeta, ki ima farmo pri Gray's Laku, Ill. Misli je, da najde očeta dobre volje, ko pride domov. Bilo je pa narobe. Oče se je napil Jeruša in ni vedel, kaj dela in govori. Bil je prepirljiv in pričel se je takoj prepirati s svojim sinom. Beseda je dala besedo, naenkrat je pa oče skočil po lovsko puško in je ustrelil svojega sina Ralpha v prsni svojo ženo in mlade sinove neveste.

Po izvršenem delu je oče, ki je star 57 let bežal k svojemu zetu Thomas Moggu. Tam ga je prijel šerifov deputij Allen McMillen. Ko ga je oče vprašal, kaj je s sinom, mu je McMillen odgovoril: "Mrtev."

Pri teh besedah se je oče zavedel, kaj je storil. Zaklical je: "Nisem hotel storiti nič zalega!" Po teh besedah se je pa onnavestil.

Vzrok je bil prav majhen. Oče je praznoval prihod svojega sina in njegove neveste na ta način, da se je napil. Pripeljal se je njegov sin v avtu, v katerem je sedel še en par. Ta par se je po odpeljal dalje. To je očeta ujezilo. Sin mu je pojasnjeval, da je pot tega para še dolga in da zaradi tega ni mogel vstopiti. Očeta so te besede še bolj podkurile. Zenske so se zale, da oče podivja zaradi preobilo vžigatega Jeruša, pa so zaklenile hišna vrata. To je pa očeta še bolj podkurilo. Prišel je z lovsko puško in jo pomolil skozi okno. Pri tem je pa klical svojega sina, če ima pogum jo vzeti. Sin je poizkusil, puška se je sprožila in sin je obležal mrtev.

Agitirajte za "Prosveto"!

Naročnina: Zedinjena država (taven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 na tri mesece; Chicago in Cicero \$6.50 na leto, \$3.25 na pol leta, \$1.65 na tri mesece, in za inostranstvo \$8.00.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2557-59 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5.00 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

"MEMBER of The FEDERATED PRESS"

1938

Datum v oklepaju n. pr. (July 31-25) poleg vsakega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovno je preveljavno, da se vam ne utavi list.

INDUSTRIJSKO DELO NA DOMU JE SRAMOTNA PEGA NA CIVILIZACIJO.

Industrijsko delo na domu ni le najizkoriščevalnejše in najnezdružljivejšo, ampak tvori tudi sramotno pego na sedanjí civilizaciji. Delo je plačano slabo. V majhnem prostoru dela pet do deset ali več oseb, ki je napolnjen z zatohlím zrakom in prepojen z vsakovrstnimi bacili. Med temi delavci so tudi otroci po desetimi leti, ki morajo po končanem šolskem poduku pomagati pri delu. Delavnik je seveda dolg in traja pozno v noč.

Strokovno organizirani delavci so se odnekad bojevali za odpravo industrijskega dela na domu. Delavci niso bili nikjer tako imozgani in izkoriščani kot pri delu na domu. V vaseh v starem kraju, v katerih je bila razširjena domača obrt, so bili vaščani siromašni, le nekaj lokalnih trgovcev, ki je kupovalo od njih izdelke po nizki ceni in jih prodajalo z velikim dobičkom, je bilo premožnih.

To delo je bilo svoječasno udomačeno v vseh obrtih, dokler niso bili izumljeni stroji in je bila produkcija prenešana v tovarne. Nekateri produkti so se pa izdelovali vseeno na domu, ker so podjetniki plačevali delavce na domu tako sramotno nizko, da so delali celo konkurenco strojem.

Med krojači je bilo delo na domu razširjeno še do zadnjih let. Po cele družine so bile vprežene vanj. Toda krojaški delavci so se organizirali in njih organizacija je podvzela resen boj proti delu na domu, dokler ga ni večinoma odpravila. Takrat so bili žalostni časi za krojaške delavce, ko so izdelovali obleke na domu. Vsa družina je delala od zore v pozno noč. Nekateri družine so imele na stanovanju in hrani samce, ki so bili vpreženi v to delo. Delavnica se je nahajala v kuhinji ali pa v spalnici. V kuhinji se je mešala sopara z vzduhom prepojenim zrakom, katerega so ti delavci zopet vdihavali vase. Jetika je bila zelo pogosta bolezen med temi delavci.

Krojaško delo na domu je danes povsod odpravljeno, kjer so delavci dobro organizirani. Kljub temu se pa izvršuje še veliko dela na domu. N. pr. v New Yorku dela še več ko štirideset tisoč delavcev doma. Tudi Chicago in druga večja mesta imajo še lepo število takih delavcev. Ti delavci izdelujejo okrašene trakove, ki jih prišijejo na obleko. Izdelujejo kravate, čipke in semintje tudi obleko za moške, ki jih spravljajo v denar velike trgovske in meštarke trdike.

Največ produktov iz takih delavnic, ki jim Američan pravi "sweat shop" odhaja v velike trgovine, v katerih bogatini kupujejo svoje potrebščine. Samoposebi se razume, da delavec ne kupuje okrašenih trakov ali čipk za svoje obleke, ki prihajajo na trg kot importirano blago iz Evrope.

Čipke prihajajo na trg po imenoma, da so bile izdelane v Švici, Belgiji ali Italiji, v resnici so pa bile izdelane v New Yorku ali katerem drugem ameriškem mestu. Vsled tega lahko zahtevajo zanje pretirano ceno, ki jo bogati odjemalci radi plačajo, ker živijo v prepričanju, da je bilo blago importirano.

To prinaša trgovcem ogromen dobiček, delavci pa prejmejo sramotno nizko zaslužek.

Napravljajo se poskusi za organiziranje teh najbolj izkoriščanih delavcev. Kadar pa prišla med te izmozgane moderne sužnje zavest, da se morajo organizirati, ako hočejo odpraviti strašno izkoriščanje, tedaj bodo podjetniki v nauzdanem časopisju zapeli pesem o neizmerni poželjivosti delavcev, ki hočejo s svojo poželjivostjo podražiti produkt, ki ima tako že visoko ceno. Nauzdano časopisje bo pa prinašalo pobarvane vesti o gibanju in v korist podjetnikom. Združili se bodo vsi, ki se strinjajo v tem, da ima gospodarsko močnejši od Boga podeljeno pravico izkoriščati gospodarsko šibkejšega. Ničesar ne bodo opustili, da se ohrani najnečednejša in najostudnejša izkoriščevalna metoda v korist bogatim podjetnikom.

Na strani teh izkoriščanih siromakov bo stalo le politično in strokovno organizirano delavstvo. Kajti delavec nima drugje prijateljev kot med delavci. Drugi so le toliko časa delavčevi prijatelji, dokler delavec brez godrnjanja in potrpežljivo prenaša najnižkotnejše izkoriščanje njegove delavne sile.

JAVNA GOVORNICA

Glasovi članov S. N. P. J. in
čitateljev "Prosveta".

Avella, Pa. — Slabe so tu delavske razmere. Delo je še vsaki dan, a težko ga je dobiti, ker nas je tu še vedno dosti, da ga nimamo. Ne svetujem torej nikomur sem hoditi za delom, ker ga tu ne bo dobil.

Slovenec je tu precejšnje število, ki se še dosti dobro razumemo med seboj. Samo mene nekdo zavidal, češ, da sem bolj površen. Res imam hibo, ker hitro izgovorim besedo in stokrat potem ne raztolmačim, da še kdo slabo misli radi neumevanja. Naj povem samo primero, kako sem spregovoril v zadnji stavki leta 1922.

Bil sem v bližnji naselbini, kjer me je neki rojak vprašal, kako s tistimi, ki so zaprti radi izgrediv. Hitro sem odgovoril, da ne vem. Reveži so zaprti po nedolžnem, oni, ki so krivi tega, so pa prosti. Krivi so bili tistih par ducatov, ki so delali v proglasihi stavki. Ker nisem tako raztolmačil, si je marsikdo mislil drugače, kakor sem v naglici povedal in šel naprej. To je imelo slabe posledice zame in za naselbino.

Pred nekoliko tedni sem imel sličen razgovor. Oni me ni počakal, da bi pravilno povedal. Tako vidim, da nimam samo jaz hibe, temveč jo imajo tudi drugi, ki le v bližnjih vidijo vse slabo. Tu je dosti spoštovanja vrednih mož, po katerih bi se morali ravnati in se rešiti medsebojnih napak.

Ze nad 23 let delam tu okoli. Pittsburgha, mnogo ljudi me torej pozna. Povem, da sem pošten delavec in tak vedno bil, pa nikoli nič drugega. Za cerkev se ne brigam, za politiko tudi ne, za alkohol pa še manj. Svobodo ljubim, ki pa je bo bora malo. Ljubim tudi delo, katerega pa nimam že šest mesecev.

Trideset let sem majnar, ki sem se vedno držal delavskih principov in se tudi boril za delavske principe.

Pozdrav zavednim delavcem!

J. Tomažin.

Sheboygan, Wis. — Med nami žive osebe, ki mislijo, da bi se jim moral klanjati celi svet. Vse mora biti po njih želji, kdor jim ne ugađa, je ničvreden. Tete, ki mislijo, da je tista kaj več, ki zna reči "šur", ali pa "ju bet", se zbirajo skupaj po svoji navedbi. Poslušujejo se najbolj nižjih sredstev, če se namenijo koga uničiti ali pa med ljudi zanesti prepir. Poslušujejo se nekake ponečne pošče; kaj bi rade a tem dosegle, mi je uganka.

Nihče se ne boji sličnega nastopanja obredljivih ljudi, zaveden človek ima le pomilovanje do takih oseb, ker pameten človek ve, da oseba zdravega razuma ne počenja napram svojem bližnjemu, ki ji ni še nikdar nič žalega storil.

Gotove osebe znajo za vse napake in pregrehe drugih, ne zavedajo se pa svojih pomot, ki niso nič boljše. Nekateri so sicer že pripoznali svoje zmore vprito starih oseb, kar pa, kakor se vidi, še ni dosti, ter se žele še bolj blamirati.

Takim bi priporočil, da kadar jim dopušča čas, vzamejo v roke dobre delavske časopise in podučne knjige, katerih imamo na izbero. Če pa slučajno kdaj pridejo skupaj, naj se pogovarjajo kaj stvarnega in koristnega za obstoj človeštva. To naj ponavljajo večkrat, zakar sem gotov, da bodo prišle do prepričanja, da lepa beseda lepo mesto najde ter da se z obrekovanjem ne pride dalj kot do sovraštva. — Jacob Menhardt.

Livingston, Ill. — Naj cenjena javnost izve, kako veliki grešniki smo tukaj, kakor nas dolgi dopisnik z dne 15. julija. Da bi koga preveč ne skrbelo, bom na kratko povedal kve in kaj. V aprilu t. l. smo se domislili, da bi kupili društveno zastavo, in sicer ameriškano. Grmelo in treskalo je kakor v Karpatih. Ampak namkrat je zastava priromala sama v društveno dvorano, seveda še zavita, da je bilo treba razviti. Kaj pa sedaj: zastavo je treba razviti, pišče pa nobene, akoravno dopisnik pravi, da je dosti. Veste, kaj so se naprednjaki izmislili — da bi zastavo kar pri suhem in pri vodi razvili. To se je tudi zgodilo na

19. julija 1925 ob 3 p. m. s pomočjo sosednjih društev, za kar se v imenu društva št. 96 "Bratje vsi za enega" (tako se imenujemo) najlepše zahvaljujem. V prvi vrsti hvala društvu št. 242 "Stauntonski Slovenci", ki so nas posetili s svojo društveno zastavo, in za krasen govor brata Perivinskega, ki nam je v kratkih besedah razložil pomen društvene zastave. Reči smem, da je malo govoril, pa veliko povedal. Najlepša hvala! Ob priliki smo tudi z našim društvom na razpolago. Enaka hvala tudi društvu št. 123 v Panami, Ill., in društvu št. 356 v Benldu, Ill. Hvala vsem, ki ste nam pripomogli zašikati društveno blagajno.

Dopisnik nam je tudi napisal, da se grešniki bojimo socializma, komunizma in ne vem še kakšnega — izma. Mogoče bi se ga res bali, ko bi nam dopisnik razložil, kaj je to za ena zverina, ker kaj takega še nismo slišali. — Joe Vidmar.

(Na Vaše vprašanje zdaj ne moremo odgovoriti, ker br. Vincent Cankar se nahaja na konvenciji Fraternal Congressa v Duluthu, Minn. Ko se bo vrnil, ga vprašamo. — Op. uredništva.)

Prediranje v polarno ozemlje

Tekom celega starega in začetkom srednjega veka je bila cela severna Skandinavija neznana in nepdkrita zemlja. Norveške naselbine so segale do planote Lofot, kjer je bila zadnja naselbina Halgoland ali Helgoland. Šele leta 870 je odplul Other ali Ottar ob obali proti severu. Tri dni je plul naravnost proti severu in opazoval obalo, ki je bila deloma povsem zapuščena, deloma pa naseljena s finskimi plemeni. Ko je dosegel skrajno mejo, do katere so sploh kdaj prišli ribiči, je plul še tri dni proti severu in opazil, da se obala nagiblje k vzhodu. Četrty dan je opazil, da se razteza obala proti jugovzhodu — severni rt Evrope je bil tako prvič prekoračen. Čez naslednjih pet dni je dospel Ottar do Belega morja k izlivu reke Dvina, toda dalje si ni upal, ker se je bal, da ga finski Bjarmieri napadejo. Čudno, da se tudi za to novo odkrito obalo ni nihče zmenil, dokler ni poskusil sir Hugh Willoughby 1. 1553 tu najti severno pot do Kitajske.

Pa niti severni del Baltičkega morja začetkom srednjega veka še ni bil raziskan. Na zemljevidih iz 11. stoletja je Skandinavije označena še kot otok. — Učenjak Adam Bremsky (okrog 1. 1075) je smatral Kurlandsko in Estonsko za otoke, dalje na severu mu je bila Zemlja žen — terra feminarum, kjer so živele po njegovem mnenju Amazonke, čitih možje so imeli pasje glave. Šele Wulfstan se je napotil iz Haethuma (bržkone današnji Stettin) proti severovzhodu in dospel do izliva Visele, ki ga je nazval Vzhodno morje. Dalje do polarnih krajev v srednjem veku niso prišli.

Komaj pa je Kolumb odkril Ameriko, ki so jo smatrali takrat še za del Indije, so začeli pomorščaki iskati pot do Kitajske v severni ameri. L. 1496 je odplul John Cabot iz Bristolu ter dospel do severne obale Amerike, za njim sta dospela brata Cortereal mimo severne kanadske obale do Baffinovega zaliva, leta 1504 so pristali bretonski raziskovalci na Novi Fundlandiji in v izlivu Svetega Lovrenca, Giovanni di Verrazano je odkril s francoskimi ladjami leta 1523 izliv reke Hudsona in dosegel 50° severne širine. Leta 1525 si je Estelan Govez ogledal obalo Kanade, leta 1585 je Cartia pristal ob skrajni meji današnjega Quebeca in Montreala, kjer se je prvič seznanil s kanadsko zimno. I. 1576 je odplul Anglie Martin Frolisher na dveh jadrnicah, da najde pot do Kitajske. Ob obali Greenlandske ga je vodila pot skozi Hudsonovo ožino in Frolisher je bil prepričan, da je odkril severno pot do Kitajske in Molukka. Natovoril je medene rude, ki jo je smatral za zlato, ter se vrnil v Anglijo, se je lotila angleška javnost tega problema. Pot do Kitajske preko Arktide jo je zelo mikala. Londonaki trgovci so poslali leta 1585 Johna Davisa, ki je odkril Davisovo ožino dalje od 72° severne širine. L. 1607 je poskusil Henry Hudson dospeti do Kitajske naravnost čez severni tečaj.

Prodri je na sever med Greenlandko in Novo Zemljo, leta 1610 je dosegel Hudsonov zaliv, kjer je zalotila smelega raziskovalca s sinom in osmimi spremeni ljevalci strašna zima in snežni metež. Brez hrane in orožja so obtičali nesrečni ljudje v slabo zavarovani koči. Od te ekspedicije se ni nihče vrnil.

Naglo so sledile nadaljne ekspedicije, vse več ali manj brez uspeha. Tako poznano ekspedicijo Buttona in Ingrama (1612), Baffina in Bylota (1615), Jensa Munka (1619), ki je izgubil v strašni zimi večino svojih tovarišev, dalje ekspedicijo Luka Fola in Thomasa Jamesa (1631-1632). Vsi so iskali kanal ob severni obali Kanade, ki bi jim odprl pot v Tihi ocean, toda ves trud je bil zaman. Baffin je dosegel 1. 1616 78° severne širine in šele v 19. stoletju so prodrli raziskovalci še dalje proti severu. Rekord v tem gigantskem boju z naravnimi silami je odnesel topot Roald Amundsen, ki sicer ni dosegel severnega tečaja, vendar pa že njegova železna volja in vztrajnost govorita za to, da ne bo miroval prej, predno ne zaplapola norveška zastava tudi na severnem tečaju.

B. Berko:

"Boj z bogovi"

Bil je zanemarjen in na prvi pogled revež. Predstavil se je in povedal, da je bil odvetniški uradnik. Imel je nekaj denarja in se mu je dobro godilo. Potem so ga zapeljali, da je vtaknil denar v špekulacijo, ker so v prvih letih po vojni delali vsi tako in — bogateli. Račun je bil zgrešen: zapravlil je imetje in izgubil nazadnje še službo. Že leto dni je z družino brez posla in zaslužka; vse je bil prodal in zdaj ne ve, kako in kaj.

Povojna zgodba.

"Rad bi bil," mi je rekel, "da bi se zavzeli zame. Nemara pa bi le dobil kako službo. Dosejel so me povsod spodili, kajti po vojni niso ljudje več prijazni."

"Težko je kaj storiti. Saj veste, kako je s službami."

"Gre zgolj za postranski zaslužek. Vsaj za toliko časa, da spišem svojo pesnitev."

"Pesnitev?" Pogledal sem ga začudeno. Božje, kje se pač skriva pesniški duh.

"Da. Odkar sem izgubil imetje in denar, pišem veliko pesem: "Boj z bogovi."

In je odprl ročno listnico — umazano, raztrgano, mastno — ko njen listnik. Urno je vzel šop papirja in mi ga potisnil v roko. Bilo je dobršno število listov, popisanih z veliko, okroglo, pravilno pisavo starega odvetniškega pisarja. Bili so verzi.

Ste li že končali?"

"Ne še. Manjka še več spevov. Sploh ne vem, kakšen bo konec."

"To je v boju z bogovi težko reči," sem pripomnil.

Prelital sem nekaj strani. Nobenega duha, nič več kot v verzih zložene besede. Niti pojma o ritmu, o čemurkoli, kar stori pesem — pesniško.

"Ali ste pisali pesmi tudi takrat, ko ste imeli denarja in službo?"

"Ne. V bedi sem se spomnil. V tolažbo je človeku in zaslužilo se bo."

"Tolažbe bo že kaj, ali zaslužka bore malo, prijatelj," sem rekel in mu vrnil papirje. "Sicer pa pišite dalje. O službi pa se pogovoriva, če bom kaj izvedel."

Poslovil se je in odšel. Za steklenimi vrati sem videl odhajati njegovo sključeno postavo in dolge roke, ki so tolažljivo prižemale listnico z rokopisi. Odhajal je pobit in tudi mene je za hip potrl. Toda — kakšno čudovitbo bitje je človek! Evo, mož se bojuje z ljudmi, se ruva z njimi za denar, ki so mu ga vrgli v špekulacijo, iče dela in službe; trpi, silno trpi z družino. Pa se spomni pesniških knjig, ki jih je nemara bral nekoč v mladosti in jame pisati — verze. Piše jih, kakor je bil pisal odvetniške akte. Z okroglo, pravilno pisavo — brez čustva, brez poezije. In namesto da bi pisal o boju z ljudmi — ali morda o boju z zverinami, opisuje boje z bogovi. Kakšno čudovitbo bitje!

Ondam sem ga zopet srečal. Sigurno je dobil službo, ker je boljše oblečen in že zopet naliči ko rektornemu odvetniškemu uradniku. Ali je že končal boje z bogovi in kako — tega ne vem.

Kraljevo kronanje. Kraljevo kronanje je bilo doznava beogradska "Politika" se bo kraljevo kronanje vršelo prihodnje leto. Kronanje bo izvršilo v Zici, del sveta, ki bo trajalo več dni po Zagrebu. V obveščenih krogu zatrjujejo, da je bila ta določba sprejeta v sporazumu, ki so sklenili radikali in radičevci.

Nezaposlenost v Jugoslaviji. Po podatkih delavskih zbornih v Jugoslaviji nezaposlenih blizno 67,000 delavcev. Med temi industrijami je menda največje prizadevanje grafična industrija. Koncem junija je nezaposlenih 563 članov Zveze grafičnih delavcev v vseh deht podružnicah in sicer 327 kificiranih in 236 nekvificiranih. Nezaposlenih je v Beogradu 156, v Zagrebu 145, v Ljubljani 68, v Sarajevu 65, v Nov Sadu 45, v Osijeku 36, v Splitu 29, v Subotici 24, in v Veliki Bečkerek 5.

Pod brzovlakom. Dne 26. popoldne je šel 18-letni popoldne sli Gumizej iz Laporja Slovenski Bistrici po železnici, tiri za predorom postaje. S Bistrica od bližnjega ribnika se je kopei. Nasproti je pripeljal tovorni vlak, karu se je hotel Gumizej uiniti na drugi tir. V tem hipu pa je pripeljal od zadaj izza vinka po tem tiru brzovlak, povozil Gumizeja, ki je oble popolnoma razmesarjen.

Samomor orožnika. Iz Krivasi nam pišejo: V nedeljo 26. jul. se je ustrelil s službeno puško orožniški narednik, mandir tukajšnje orožniške stnice g. Ivan Zavec. Vzrok o momora ni znan. Zavec je ostvil pisamo, v katerem se posla lja od žene ter jo prosi, naj bi za otroka.

Tatvine na železnica. Ker v zadnjem času zopet mnogotatvine na železnica in mnopotniki prijavljajo, da jim je lo iz prtljage marsikaj ukradno, je promatni minister naropostajnim načelnikom, da se ra vsaka tudi najmanjša tatv naznaniti varstveni oblasti svrho, da se uvede najstrojpreiskava.

Ponarejeni dolarski bankov. Ameriško poslanstvo v Beogradu opozarja, da sta se pojavili v Jugoslaviji dve seriji ponarejenih bankovcev po 20 dolarjev. Ena serija je kontrolno črko "štev. 21" je falsifikat, izdele s pomojo klišaja fotomehaničipotom, vendar zelo primitivno, jih je pri najmanjši previdnostlahko spoznati. Drugi falsifikat spada tudi med rezervne fderalne novčance s kontrolno črko "D". Falsifikat je narejs pomojo fotografiranja prbankovcev na licu belega papirja, na katerem so črne in rdečerte, ki naj predstavljajo s lene črte pravih novčanov. Po na falsifikatih je modre barvdočim so številke na državnovnovčanecah črne.

Umrli v Ljubljani: Marij Krainer, vdova umirovljeneg železniškega ključavničarja, b ralka, 76 let. — Rihard Jesih, b ljarški mojster, 25 let. — Frančiška Haring, uradnikova žena, hiralica, 65 let. — Marija Gorendelavčeva hči, 6 mesecev.

Nevarna igra. Dne 26. jul. je nudil opazovalcem ob Grubojem kanalu zanimiv, vendar nekoliko neprijeten prizor. Na škarko je nakrat prihitel nezamški, se tamkaj vlegel in takda ga zgrabi voda ter ponese seboj. Na opozorilo nekaterih gledalcev sta prišla dva stražnika, ki sta neznanca zgrabila rano v trenutku, ko se je hotel vreti v valove. Bil je to nezamizarski pomočnik, ki je izpovedal, da je hotel izvršiti samomor, ker se je malo preje spdoma z ženo.

Nesreča. S stopnic prvega nadstropja hiše št. 10 v Trnovskem pristanu je padla 14-letna Alojzija Novšak, doma iz Vite. Deklica se je pri padcu tako teko poškodovala, da so jo morali prepeljati z rešilnim vozom v javno bolnico.

Avtomobil ubil 120 oseb v enem tednu.

Chicago. — Zadnji teden so avtomobil ubil 120 oseb v enistih srednjeevropskih državah. Največ žrtve je bilo v Švici, namreč 31.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 84

E. W. Hornung:

Morilčev dvojnik

Bilo je med vožnjo v škotakem polnočnem ekspresu, ki se ni ustavil vso dolgo pot od Londona do Creweja, ko sem prvič s strahom ugotovil, da sem na las sličen Rowlandu Chandlerju. Groza, ki mi je takrat zaplala po žilah, mi je ostavila še dosti globlji dojem kakor tragični doživljaj, ki je sledil moji ugotovitvi, najbrž zato, ker sem bil toli hladnokrven, da sem se poglubil v vse možne posledice, ki utegnejo zame nastati vsled te fatalne sličnosti.

Priznati moram, da mi je v prvem trenutku postalo precej mučno pri srcu. Mladi Chandler je bil zločinec nizkih instinktov, ali groza, ki je prišla Londončan vselej, kadar so čuli njegovo ime, je izvirala predvsem odtod, ker se je znal Chandler po vsakem zločinu na vprav nečuten način odtegniti rokam pravice.

Večerni listi so triumfirali; najnovejša afra jim je prišla

vrijo dobrodošla za napolnitev njihovih senzacij željnih stolpcev. Ime mladega morilca je v velikih, debelih črkah odsevalo skoraj z vsake strani, celi stolpci so bili posvečeni natančnemu popisu, poizvedovanjem, izjavam pričin in nepojmljivem begu tajinstvenega zločinca.

Veliki obetajoči naslovi so vzbudili mojo pozornost; jel sem se poglabljati v čitanje, ko nkrat ves presenečen opazim svojo sliko v sredi na prvi strani. Takoj sem seveda hitel pogledati po imenu, ki je bilo natisnjeno pod sliko. Srce mi je tolklo; mar sem čez noč postal slaven? Ah ne, še daleč ne; ni bilo moje ime, bilo je ime Rowlanda Chandlerja! Pogledal sem fotografijo natančneje; bile so na las moje poteze, tako točne, kakor da vidim svojo sliko v zrcalu.

Ko me je prvo presenečenje minilo, sem skoraj instinktivno dvignil list, da zakrijem svoj obraz pred tujimi pogledi, zakaj nisem bil sam v kupeju. Nato sem se zamislil v svoj položaj.

Moja sličnost s Chandlerjem je bila na dlani, neovrgljiva in jasna za vsakogar, ki ima oči, da gleda in opazuje. Mar se nisem o tem že sam prepričal prej? Spomnil sem se malih, nepomembnih incidentov, ki jim takrat nisem posvetil nobene pozornosti. Zdaj razumem, zakaj me je kočil, ki me je vozil na kolodvor, toliko časa in tako pozorno motril; zdaj vem, zakaj je postal na koncu ulice in poklical najbližjega policaja, ki pa me je hvala bogu poznal že dolgo časa. In potem tisti debeli človek z okroglim melonastim klobukom in suknem površnikom na Eustonskem kolodvoru. Sledil mi je, zdaj se spominjam, od trenutka, ko sem stopil z voza, pa do blagajne; celo v vrsto je postavil listka pa ni vzel, kar se mi je takrat zdelo zelo čudno, danes pa nič več; bil je detektiv s Scotland Yarda, ki je pa po mojem glasu spoznal, da nisem tisti, ki ga išče; zakaj kljub veliki sličnosti v obrazih je morala biti med menoj in Rowlandom Chandlerjem ven-

darie precejšnja razlika v vna-

njem nastopu. Toda, če me je detektiv na prvi pogled prepoznal, kdo mi jamči, da me ne bi navadni zemljan smatral za morilca, koga slika je bila toli jasno odznanjena v listu? Potnik, ki je bil z menoj v kupeju, je prav tako čital list kakor jaz. Bila sva sama. In vlak se je imel ustaviti šele čez neskončne tri ure! Ozrl sem se izpod lista na noge svojega sopotnika in videl, da je obut v velike čevlje; po vsem, kar sem mogel presoditi, je bil mož močne postave. Kaj bi se zgodilo z menoj, če bi opazil mojo sličnost in mi skočil na vrat, meneč, da ima pred seboj toli iskanega nevarnega zločinca? Seveda toliko časa bi že imel, da bi potegnil zasilno zavoro, in kadar bi se vlak ustavil, bi se legitimiral; toda več kot gotovo je bilo, da bi se moral izpostaviti radovednim pogledom vsega potništva in vso nadaljnjo vožnjo do Creweja bi moral prebiti v zaprtim kupeju.

Ob teh mislih mi je postalo pri srcu čudno težko, kakor da sem res jaz morilec. Pač se mi je nudil izhod iz te vražje situacije: da vržem usodni časopis skozi okno. Že sem se pripravil, da izvršim v naglici storjenje, ko s strahom pomislim, da bi si stem svojega mučnega položaja prav nič ne olajšal, marveč celo poslabšal. Kajti moj sopotnik je imel v rokah talisti list in še več; razgrnjenega je imel imel prav tako kot jaz, tako da mu je bila pred očmi baš moja slika in morilčevo ime pod njo.

Skušal sem priklicati v spomin vse, kar sem si zapomnil na svojem sopotniku. Vstopil je bil v kupe za menoj; name je napravil vtis starejšega človeka, ki pa je bil kljub temu še zelo pri moči. Imel je dolgo brado, ki mu je segala globoko doli do prsi kakor misijonarjem. Takoj ob vstopu je pokazal svojo silno moč, ko je zavijtel nad seboj veliki svoj sveženj, ki je moral biti dokaj težak. Ljudje, ki so prebili večji del življenja v kolonijah, v splošnem niso preveč skrupulozni, in čeprav se jim obraz predčasno postara, niso zato nič manj krepki in jaki. Moj misijonar — vsaj jaz sem ga imel za misijonarja — ni bil izjema v pravilu, in jaz sem bil uverjen, da je bil zame vrtlo opasen nasprotnik.

Do tod sem dospel v svojem premišljevanju, ko se sopotnik obrne k meni in povzame časopis na kolena:

— Strašno, mar ne?

Prvo, kar mi je padlo v možgane, je bilo, da mu sploh ne odgovorim; takoj nato se mi je zazdelo bolje, če mu rečem, da ne vem, kaj misli; storil pa nisem ne prvega ne drugega. Smešna misel, da bi naj nedolžni trpel za zločine drugega! Stokrat bolje je zgrabiti bika za rogove in odgovarjati brez strahu. Odmaknil sem časopis in pogledal govorniku v obraz:

— Strašno, res, sem odvrnil.

— Dajmo se malo o stvari pomeniti, hočete? je povzel smeje; ali v njegovih očeh je žarel čuden soj, in zdelo se mi je, kakor da mi hoče videti v globino duše.

— Premišljeval sem o umoru v Walham Greenu, sem odgovoril kratko in malce osorno, kot da mi pogovor ni baš preveč ljub.

— Tudi jaz. Prijazen dečko ta Chandler!

— Prijazen, da, sem ponovil z bledim glasom.

— Ali najbolj se čudim njegovim mladosti, je nadaljeval misijonar in upri svoje kovinske oči srepo v me. Prvič je čudno, da je tako mlad in že oženjen, drugič pa...

— Ljudje te vrste se navadno zgodaj poročijo, sem ga prekinil, in samozavest je začela rasti v meni, ko sem pomislil, da sem jaz star osemindvajset let (čeprav izgledam mlajši), morilec pa jedva dvaindvajset.

— Ah, res? odvrne moj častiti popotnik in nalahno namrši obrvi. Naj pa ljudje vaše vrste, nadaljuje z ljubeznjivim nasmeškom in pokaže svoje bele zobe. Mar vi še niste poročeni, a?

— Le da sem jaz star blizu

trideset, sem še pristavil.

— Nihče bi vam jih ne prisodil, je odvrnil sopotnik ter upiral svoj neusmiljeni pogled v moje oči. In kje je ona, vaša žena?

— V Londonu sem jo pustil.

— Živo? je vprašal brutalno.

Postalo mi je jasno, da je opazil mojo sličnost z morilcem že spočetka pogovora.

— Ob desetih je bila še živa, sem ga zavrnil.

— In kje ste jo pustili? Menda vendar ne v bližini Walham Greena?

Njegov jovialni obraz se je pri

teh besedah odurno spail. Vendar sem se premagal. Pomislil sem na njegove velike, močne roke.

— Nikakor ne... v Chelseji sem jo ostavil, sem odgovoril mirno, hoteč se za vsako ceno ceno izogniti prepiru.

— Hm, hm, kraja nista baš

daleč narazen, meni vsiljivi potnik in prvič povesi za hip oči. Zdi se mi, da sva oba čitela poročilo o umoru v istem časopisu?

— Menda.

— Ta-le Chandler, simpatičen dečko, se vam ne zdi?

— Težko je presojati fiziognomijo po portretu, ki ga kak list več ali manj verno reproducira, mu odvrnem, hoteč instinktivno pustiti ga v mnenju, da sem jaz morilec, obenem pa mu predočim, da se kljub temu utegne nahajati v zmoti.

Moja pripomba ga je očividno razvnela; njegov obraz se je zopet spail v sardonskem usmevu.

— Imate prav, mi prizna in dvigne list. Potemtakem je težko reči, če ste morilec na primer vi, ali pa če...

— Odprti ust obstane sredi stavka.

— Ali pa če je kaj drugega, dokonča stavek s pomembno gesto.

— Zdi se mi, da o tem ne more biti dvoma, odgovorim.

Njegove oči se takoj obrnejo k meni.

— Ne varajte se! Dečko je zvit!

— Priznam vam, mu odvrnem, da mu ne bo manjkalo duha. Svoj nizkotni zločin je izvršil s spretnostjo, ki bi bila vredna boljšega posla.

— Torej ste uverjeni, da je on morilec, me vpraša stisnjenih zob, in njegov glas postane malone preteč.

— Mar ni jasna njegova krivda?

— Vsekakor drži, da ga ni nihče videl, in na Angleškem velja vsakdo toliko časa za nedolžnega, dokler mu zločin ni dokazan. Nikar tega ne pozabite, in tudi jaz se bom potrudil, da ne pozabim — pristavi, in zdelo se mi je, kot da s silo zadržuje razburjenje, ki mu sili na dan.

— Torej, zaključite, priznali mi boste, da sem bil vrtlo ljubezniv napram vam?

— Kaj naj pomenijo te besede?

— Kaj pomenijo? Da bi vsakdo na mojem mestu že zdavno

potegnil zasilno zavoro in

vil vlak. In vi dobro veste kaj...

— Ker je moj obraz sličen tezam ničrednega Chandlerja, iz oči mu šine blisk. Nato kima v znak pritrditve.

— On je ušel, kakor veste, trenotek je najbrž na poti pre Skotaki; in v kupeju, kjer midva, se nahaja nekdo, ki je čudovito podoben!

Spogledava se ostro v oči.

— Vi gotovo mislite, da sem imel za morilca? nadalje moj tajinstveni sopotnik.

— Prepričan sem o tem. Oziroma sem že takoj spočetka, in se smem zanesti na časopis, nam priznati, da je sličen prav prapratna.

— Tako, mislite? Dobro, kazati vam hočem, da je mo

še večja sličnost.

Pri teh besedah dvigne časopis, in zazdelo se mi je, kot

znova lista v njem, toda opazim, da so bile njegove oči iznad lista uprte v mene.

Kaj časa mu papir frfota v roki, nato pa pade predne na tla, bilo mi je, kakor da je in

vzrastlo zrcalo. Nasproti mi je sedel dvojnik, moj drugi

Sopotnik — na kolenih mu je žala velika ponarejena brada

ponikljan revolver — mi je podoben na las, le njegove oči se razlikovale od mojih.

— Vidite, v kakšni fatalni zmoti ste bili, izpregovorim na

moj dvojnik s temnim nasmevom. Niti trenutke nisem mislil na to, da bi bili vi Rowland Chandler, iz enostavnega

ka, ker sem Rowland Chandler — jaz!

Nisem mogel več dvomiti, trenutke sem pomislil, da bi

tegnil biti moj sopotnik preoblečen detektiv, ki so mi ga naprili na vrat. Saj je vendar neverje

no, da bi zločinec, ki ga zadržuje policija, se prostovoljno p

družil svojemu dvojniku! In če bi se mi povrhu še toli pro

dušno razkril? Kljub vsem to pomislekom sem svojo domne

kot nesmiselno hitro prega. Kaj mi je preostalo drugega?

Verjeti sem moral besedam njegovega strašnega sopotnika; če

no se mi je le zdelo, da mi nisem njegove mladostno-razg

ne brutalne oči izdale na pramah.

Z enim pogledom sem mu pogledal obraz. Bil mi je neverje

no podoben, ali prevladovali raz. Močna spodnja čeljust

je štrlela naprej, mesnate dele ustnice pa so mu pokrivali

kratki brki. Oči je imel majhne in žareče so mu zlele izpod

kega čela. Skratka iz vsega njegovega obraza je odsevala

činska nprav.

— Zasedujem vas že od

se je zgodil zločin; povzame mi di morilec.

(Koniec prihodnjic.)

Agitirajte za "Prosveto"

MEDVLADJE

SOCIALEN ROMAN.

Spisal Jože Pahor.

(Dalje.)

— Nima vzroka! — je dejala trpklo. — Vi ste taki, kakor vsi drugi!

— Gospa Albertina! — je vzkliknil presečen. Užaljenje, ljubezen in poželjenje je bilo v vzkliku.

— Ali res ne vidite, kako sem nesrečen? — Bolj in bolj ga je omamljala njena bližina. Za roko jo je prijel, pa se je otesl.

— K oni pojdite! — ga je pošiljala nemirnejša.

— Eno samo prijazno besedo! — prosil je tiše. — En sam pogled! Ste li res brezčutni? Ali me res ne razumete? Ali ne vidite, kako mi vsak dan dalje tone življenje?

— K oni pojdite, morda vam bo verjela! Glas ji je podhrteval.

— Albertina, čujte me! En sam pogled! Objeti jo je hotel, naglo, strastno, pa se je umaknila in vstala.

— Morda vas čaka! — je dejala razburjena in stopila iz ute pod bujno zelenje trt.

Mrak se je bil napravil, od reke je vel tih hlad. Gruškovje je zgrabila divja bolečina in čutila je, da je sama kakor nikdar poprej...

14.

Grušen je bil sicer ženi ugodil, ko je hotel na letovišče, preden je namerjal vzeti dopust tudi sam, vendar mu je bilo takoj žal, ko se je vrnil v Gorico. Mučilo ga je, da je obveljala ženina samovolja, zato je zdaj kljuboval in ni hotel — vzlic obljubi — na obisk. Nameraval je na ta način pokazati ženi svojo nevoljo, obenem pa skrajšati njeno odsotnost. Razen tega je imel vsak dan težje delo v uradu. Kriza je vseokrog rasla in objemala bolj in bolj vse življenje, javno in zasebno. Nič čudnega, če so njegovi delavci postajali osorni, nestrpni in če so pričenjali tudi že groziti, odkrito in ne več skrivaj kakor doslej. Nedostajanje živčevja je bilo glavni vzrok nezdravih, čimdalje težjih razmer.

Grušen je bil trdno uverjen, da bi delavci ne dvignili tako odločno glav, ko bi ne bilo med njimi hujskačev, in najnevarnejši med njimi se mu je zdel Slak, ki se tudi delavcem ni plašil očitiati grehov, če jih je našel. V početku se je zatekel k temu, da je nekaterim več nakazoval kakor drugim. Toda videl je hitro, da je še slabše in očitkov in groženj še več ko prej. Nato je skušal ljudi prepričati, naj potrpijo, ker leži ta težka mora na vseh brez izjeme; ali besede niso nič zalegle. Delavci, ki jih je klical zdaj pa zdaj v svoj urad, so se posmehovali in odgovarjali, naj se vojna konča. Toda služba je zahtevala od njega, da zdrži, da ohrani red in prepreči vsak nenormalen razvoj dogodkov v svojem področju. Imel je tajna navodila, ki so mu bila sveta, in po njih se je ravnal.

Kar se je godilo med delavci, je po navadi zvedel. Obveščen je bil, da se shajajo in kje. Ker niso smeli svobodno, so se pa skrivaj, nedovoljeno. Pasivna resistenca, če se more tako imenovati, brezdelje poslednjih mesecev, je postajala dan za dnem občutnejša, vendar doslej drugih nerednosti ni bilo. Grušen je ni imel orožja, da bi se z njim branil, in je bil zadovoljen, če se niso stvari usodnejše razvijale. Zdaj so ga prodane duše obvestile, da snujejo delavci upor, stavko, da so edini in da se ničesar več ne bojijo.

Toda stavko je moral preprečiti za vsako ceno. Poklical je v urad nekaj vodilnih mož, tudi Slaka med njimi, in jim povedal naravnost, brez ovinkov svoje mnenje.

— Korak, ki ga boste naredili, bo slab! — je govoril navidez čisto miren, vendar nekoliko blede in s stisnjenim glasom, hladen in brezčuten. — Vidim sam nevoljo delavcev, toda vsi smo pod pritiskom višje moči! Ne moremo ničesar vprico dejstva, da bojuje država boj za svoj obstanek. To je tako velika stvar, da vse drugo zraven nje izgine. Kdor danes moti naše notranje, itak težko življenje, kdor povzroča nered, tisti ne le da škoduje tudi drugim, temveč dela proti državi. Vi hočete stavko. Ali razumete, da je to — sprico vseh okoličin — težak zločin?

Grušen je govoril brez vsakršnega poudar-

ka, zato so se glasile njegove besede tem zločesteje: nerazumno, negotovo napovedovanje nevihte iz noči, iz dalje. Možje so se spogledali, kri jim je izginila z lic.

— Vse vem, — je nadaljeval uradnik monotono, — zato vas o pravem času svarim. Vaša dolžnost, dolžnost treznejših in razumnejših ni bila, da počutite nepremišljene in nerazsodne. Vem pa, da jih še razburjate. Nele, da meni delate ovire, grešite tudi proti državi, kar je daleko usodnejše. Svarim vas pred nepremišljeno stavko o pravem času, zakaj sicer pripisite težke posledice sami sebi!

Pomočal je in srepo gledal osuple može, nato pa je kratko, trdo pristavil:

— Povedal sem, kar sem mislil! Slak je hotel govoriti, a Grušen ga je takoj ustavil:

— Ni potrebno, povedal sem vse! — Prav! — je pristavil Slak razburjen. —

Druhih pojasnil tudi ne potrebujemo, razločna so dovolj.

Obrnil se je in tovariši so odšli za njim.

— Torej zopet Slak! — je siknil med zobmi Grušen, brž ko so se vrata zaprla. Čutil je, da med njima ni sprave. Peklo ga je, da se mu upa postavljati po robu, njemu, uradniku izrednih sposobnosti, on, delavec brez vsakršne veljave in pomena. Razen tega se je oglašala mržnja tudi radi polubrata, radi človeka, ki ga je pričel zadnje tedne sovražiti, tiho, ali tem globlje. Pričakoval je namreč, da se žena vrne, kakor hitro bo slutila njegovo razpoloženje, toda čakal je zaman. Zato je njegova jeza vzdržena naraščala in nič več ni bil zmožen dela; vsaka malenkost ga je razburjala. Tudi delavce je odločal, ne da bi jim dovolil besedo, in trdo je bil odločen iti do skrajnosti, če bi njegov opomin nič ne zalegal.

Nestrpno je zdaj pričakoval obvestil, kako se bodo delavci držali, a že v nekaterih dneh je bil na jasnem, da je svaril zaman. Delavci so pripravljali stavko in Grušen je ukrenil, kakor je mislil.

Svaril sem jih, povedal sem jim, da bodo sami krivi nesreče, ki pride na njih glave. Če nočejo slišati, si umijem roke!

Spisal je poročilo, prebral in oddal. Kakor je bil doslej skrajno razburjen, se je zdaj umiril in odpravil na sprehod k Soči, zadovoljen, da se je rešil onega mrzličnega nemira, ki ga je mučil, odkar je videl, da hočejo delavci stavko za vsako ceno.

Po poti se mu je oglašil rahel dvom, ali je prav storil; toda takoj se je uveril, da dela popolnoma prav.

Umijem si roke! si je ponovil, dasi ga je nekoliko nadlegovala misel, kakšne bodo posledice.

Poslušali naj bi me bili! — se je otesal. Spomnil se je Slaka in si pritrdil, da je storjeno vse prav.

15.

Tih, gorak večer je bil nad mestom, sličen onim blaženim prazničnim večerom pred vojno, ko se je delo ustavilo in so meščani stopili na ulico, da se oddahnejo in razvedre. O da, razlike je že bilo, mnogo razlike. Čeprav je ležalo vmes le nekaj let, toda zvečer se ni toliko opazalo. Le redke svetilke so brlele, kjer je nekdanja vasa ulica sijala od žarnic, zato pa je izginjala beda v tej poltemi. Nič nisi prav razločil gospe v svili od žene v posavljani obleki in nisi videl žalostnih razvalin. A kar je glavno, obrazov nisi videl! In prav ti so bili najslabše spremenjeni. Malo veselja in toplote je bilo v njih, a tem več skrbi in obupa in zgodnje ostarelosti. Malo je mest, ki bi jih bila steptala kopita apokaliptičnih jezdecev. Iznanci se še niso vrnili. Kar jih je prišlo, so bili le siromaki in tem ni mari, kako bleste večerne zvezde.

V predmestju, v razsvetljeni tvorniški delavnici, ki so jo rabili za stanovanje delavske skupine, so se zbirali možje. Izvedeli so za Grušene groznje, a jih niso ostrašile. Tem manj, ker so bili med njimi delavci, ki so bili preživeli vse strahote, ki jih more človek doživeti, in ki so se sami čudili, da jih niso ugonobili.

Vedno več se jih je natičalo in med njimi nekaj posebno glasnih, očitno pijanih. Tudi vojakji so bili vmes, dasi v oblekah, da ni bilo mogoče soditi z gotovostjo. Govorili so v gruclah, dokler ni stopil na ruševine zidu govornik v obnošenih obleki in pričel razpravljati trdno, premišljeno, a tu in tam z jedko rezkostjo. Bil je Slak, ki je pozival na stavko in razlagal podrobnosti, če se odločijo za dan.

(Dalje prihodnjic.)

ALI ČITATE

dobre knjige?

Tedaj naročite knjige Književne matic

S. N. P. J.

Človeku je potrebna duševna hrana kakor telesna. Največje zlo za delavca je neznanje. Čimbolj je delavec neveden, tembolj ga izkoriščajo od vseh strani. Dobra knjiga je največji sovražnik nevednosti in duševne tema. Delavec se mora učiti; vzeti si mora sam, česar mu ni dala revna šola. Čitati mora dobre knjige.

Ako ste ukaželjni, če hrepenite po izobrazbi in duševnem razvedrilu, ako želite čitati povesti in delavskega življenja, spoznati nekatere naravne resnice in če se hočete seznaniti s temeljnimi pogoji angleškega jezika, naročite si sledeče knjige:

Slovensko-angleška slovnica	\$2.00
Zajedanci	1.75
Zakon biogeneze	1.50
Jimmie Higgins	1.00
Pater Malaventura	1.50

Kdor naroči Zajedance in Zakon biogeneze skupaj, dobi obe knjigi za tri dolarje.

Vse te knjige so lično in trpežno vezane. Poština je všteta. Naročilo priložite denar.

Naročila za vse gori omenjene knjige prejema

KNJIŽEVNA MATICA S. N. P. J.

2657 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.